Економіка та управління підприємствами

УДК 338.436

Кучкова Крістіна Олексіївна

слухач магістратури

Сумського національного аграрного університету

Кучкова Кристина Алексеевна

слушатель магистратуры

Сумского национального аграрного университета

Kuchkova Christina

Master's Student of the

Sumy National Agrarian University

Бугаєнко Дарина В'ячеславівна

слухач магістратури

Сумського національного аграрного університету

Бугаенко Дарина Вячеславовна

слушатель магистратуры

Сумского национального аграрного университета

Bugaenko Darina

Master's Student of the

Sumy National Agrarian University

ДОСЛІДЖЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ИССЛЕДОВАНИЕ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

RESEARCH OF COMPETITIVE ADVANTAGES OF AGRICULTURAL ENTERPRISES OF SUMY REGION

Анотація. *У статті проведено оцінку конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств Сумської області. Визначено конкурентну позицію сільськогосподарських підприємств Сумщини у галузі сільського господарства. Виявлені основні проблеми у досягненні конкурентних переваг сільськогосподарськими підприємствами Сумської області.*

Ключові слова: *конкурентні переваги підприємства, сільськогосподарське підприємство, конкурентна позиція, сільське господарство, конкурентний потенціал.*

Аннотация. *В статье проведена оценка конкурентных преимуществ сельскохозяйственных предприятий Сумской области. Определено конкурентную позицию сельскохозяйственных предприятий региона в сельском хозяйстве Украины. Выявлены основные проблемы в достижении конкурентных преимуществ сельскохозяйственными предприятиями Сумской области.*

Ключевые слова: *конкурентные преимущества предприятия, сельскохозяйственное предприятие, конкурентная позиция, сельское хозяйство, конкурентный потенциал.*

Summary. *In the article the estimation of competitive advantages of agricultural enterprises of Sumy region is carried out. The competitive position of agricultural enterprises of the region in agriculture of Ukraine is determined. The main problems in achievement of competitive advantages by agricultural enterprises of Sumy region are revealed.*

Key words: *Competitive advantages of the enterprise, agricultural enterprise, competitive position, agriculture, competitive potential.*

Постановка проблеми. Євроінтеграційні процеси, які відбуваються останнім часом в економіці нашої країни, та негативні наслідки глобалізаційних процесів, ставлять виклики перед сільськогосподарськими

підприємствами щодо забезпечення високого рівня конкурентоспроможності за рахунок сформованих конкурентних переваг. В зв'язку з цим, набувають особливої актуальності питання аналізу досягнутих конкурентних переваг.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Питаннями формування конкурентних переваг та забезпечення конкурентоспроможності підприємств взагалі, і сільськогосподарських, зокрема, займалися зарубіжні та вітчизняні вчені: Ю. Іванов, В. Ільїн, М. Портер, Р. Фатхутдінов, С. Кваша, Н. Кузьминчук, М. Малік, О.Непочатенко, Н. Пилипенко, С.Пташник, Н. Стельмащук, Г.Спаський, О. Терованесова, С. Філиппова, С. Черкасова, В. Холод, І. Шаповалова та ін.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз та оцінка основних тенденцій конкурентних переваг окремого регіону – Сумської області – та визначенні пріоритетних напрямів досягнення конкурентних переваг аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Головним рівнем забезпечення конкурентоспроможності галузі є підприємство, так як товар є пасивним об'єктом і виступає інструментом забезпечення конкурентоспроможності підприємства [1]. Підвищення конкурентоспроможності агропромислового виробництва означає стабільне збільшення виходу продукції на одиницю затрачених ресурсів при зростанні її якості і прибутковості. Конкурентні переваги визначаються показниками виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції [2]. Конкурентні переваги є сукупністю ознак економічної системи суб'єктів господарювання, які визначають їх переваги перед конкурентами та забезпечують стійкий конкурентоспроможний розвиток [3].

Сумщина – один із найважливіших аграрних регіонів України, де виробляється 4 % валової продукції сільського господарства держави [4]. Для дослідження конкурентних переваг Сумської області проаналізуємо її місце в вітчизняному аграрному секторі. Головним чинником забезпечення

конкурентоспроможності є ефективність господарської діяльності [5]. Виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва на 100 га сільськогосподарських угідь перевищує середні рівні по Україні, але виробництво тваринницької продукції більш ніж у 2 рази відстає від загальноукраїнських показників, що є досить негативною тенденцією (рис. 1) і свідчить про неефективне використання наявного потенціалу.

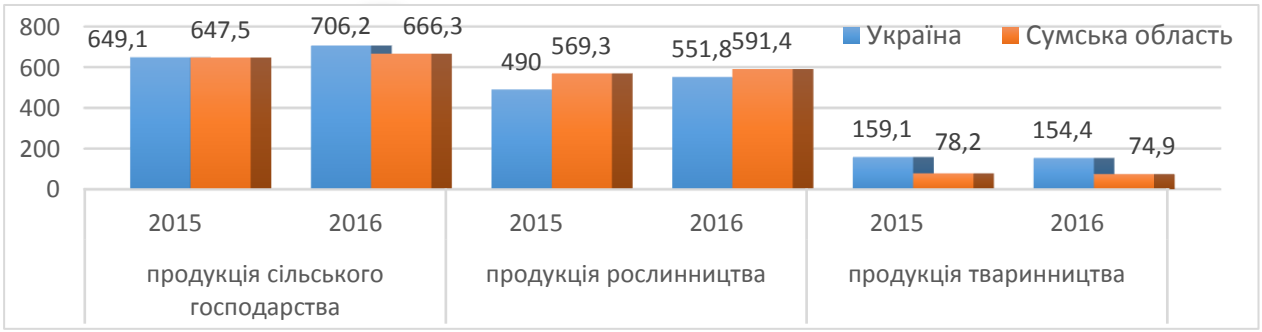
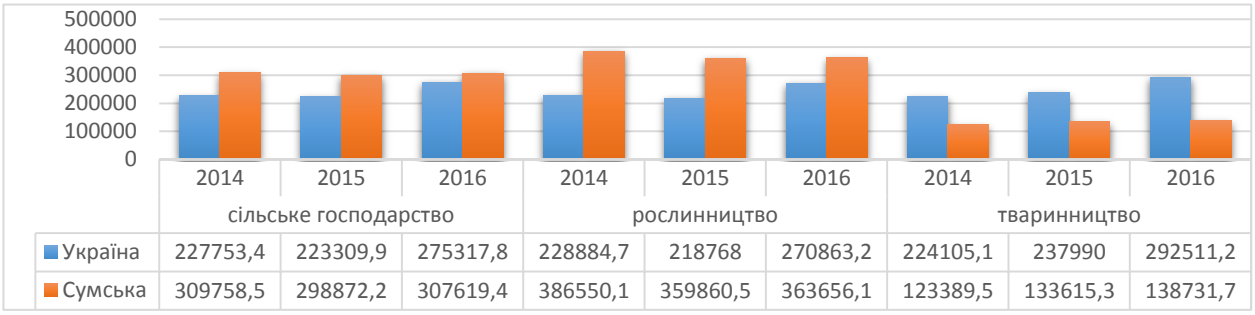

Рис. 1. Продукція сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.

**Джерело:* побудовано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6; 7]

Одним з найважливіших показників конкурентних переваг є продуктивність праці, яка в сільськогосподарських підприємствах Сумської області практично не змінилася, навіть дещо зменшилася (на 0,7%), що свідчить про відсутність динаміки зростання (рис. 2).

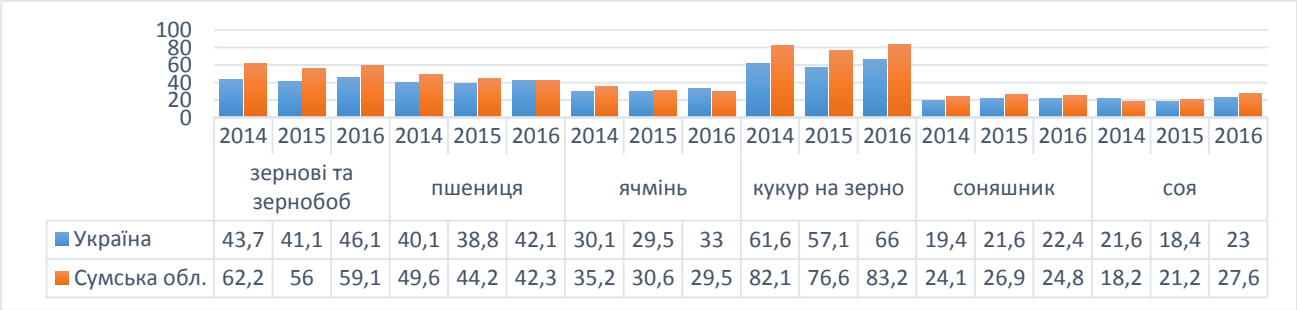
	сільське господарство			рослинництво			тваринництво		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Україна	227753,4	223309,9	275317,8	228884,7	218768	270863,2	224105,1	237990	292511,2
Сумська	309758,5	298872,2	307619,4	386550,1	359860,5	363656,1	123389,5	133615,3	138731,7

Рис. 2. Порівняння продуктивності праці в сільському господарстві України та Сумської області, грн.

**Джерело:* побудовано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6-9]

В середньому по Україні продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах збільшилася на 21 %. Але якщо проаналізувати зміну продуктивності праці окремо в галузі рослинництва та

тваринництва, то позиція Сумської області різко змінюється. Так, рівень продуктивності праці в тваринництві у 2016 році становить лише 47,5 % від середнього по Україні. Основною причиною перевищення рівнів продуктивності праці в рослинництві є конкурентні переваги Сумської області при виробництві основних сільськогосподарських культур (рис. 3). Найбільші переваги наш регіон має по зерновим та зернобобовим за рахунок значного перевищення понад середньоукраїнський рівень врожайності кукурудзи на зерно.

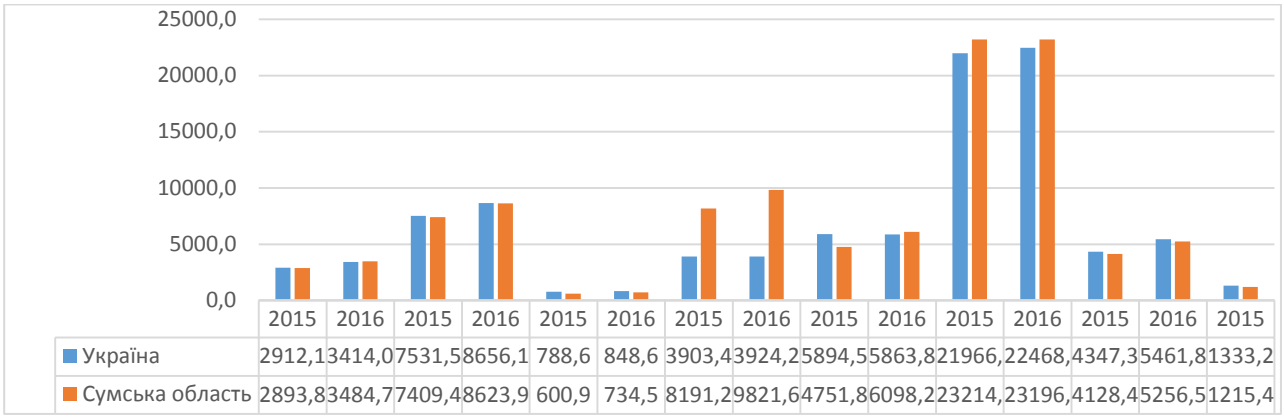

	зернові та зернобоб			пшениця			ячмінь			кукур на зерно			соняшник			соя		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Україна	43,7	41,1	46,1	40,1	38,8	42,1	30,1	29,5	33	61,6	57,1	66	19,4	21,6	22,4	21,6	18,4	23
Сумська обл.	62,2	56	59,1	49,6	44,2	42,3	35,2	30,6	29,5	82,1	76,6	83,2	24,1	26,9	24,8	18,2	21,2	27,6

Рис. 3. Порівняння урожайності основних сільськогосподарських культур в сільському господарстві України та Сумської області, ц з 1 га

**Джерело:* побудовано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6-9]

Порівнявши середні ціни реалізації основних видів продукції сільськогосподарськими підприємствами Сумської області із середніми цінами реалізації по Україні в цілому (рис. 4), можна зробити висновок про відповідність якості сільськогосподарської продукції виробленої сільськогосподарськими підприємствами Сумської області загальноукраїнському рівню.

	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Україна	2912,1	3414,0	7531,5	8656,1	788,6	848,6	3903,4	3924,2	5894,5	5863,8	21966,	22468,	4347,3	5461,8	1333,2
Сумська область	2893,8	3484,7	7409,4	8623,9	600,9	734,5	8191,2	9821,6	4751,8	6098,2	23214,	23196,	4128,4	5256,5	1215,4

Рис. 4. Порівняння середніх цін реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами України та Сумської області, гривень за 1 тонну

**Джерело:* побудовано за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6-9]

Здійснивши аналіз собівартості виробництва основних видів продукції і порівнявши із загальногалузевим рівнем, було з'ясовано, що в основному виробництво продукції рослинництва сільськогосподарським виробникам Сумщини обходилося дешевше (рис. 5). Негативною є тенденція до збільшення собівартості виробництва овочів, собівартість виробництва яких в Сумській області у 2016 році перевищила середньоукраїнський рівень на 81%.

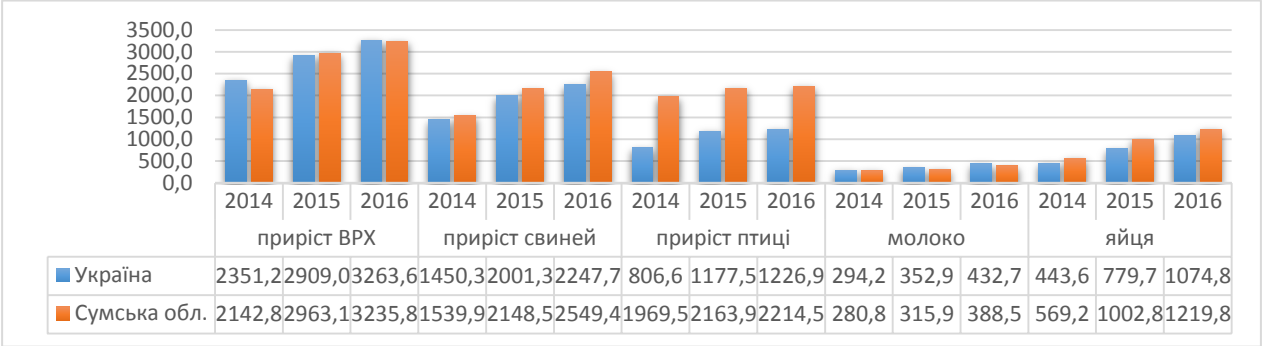
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	зернові та зернобоб			цукровий буряк			соняшник			картопля			овочі			плоди		
Україна	119,3	179,0	213,0	37,9	58,0	65,3	243,7	362,1	448,3	148,4	194,3	217,1	96,2	148,6	156,6	130,5	283,0	360,5
Сумська обл.	101,2	166,5	203,5	30,1	39,1	49,2	216,5	342,7	449,6	145,2	218,8	173,5	141,7	288,3	283,6	138,2	293,6	503,4

Рис. 5. Порівняння собівартості виробництва 1 ц продукції рослинництва України та Сумської області, грн.

**Джерело:* побудовано автором за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6-9]

Проаналізувавши динаміку собівартості виробництва 1 ц продукції тваринництва на Сумщині у 2014-2016 роках, можна відмітити практичну відсутність конкурентних переваг Сумщини: за виключенням приросту ВРХ

та молока, виробництво інших видів продукції тваринництва обходилося дорожче. Так собівартість 1 ц приросту птиці майже у 2 рази перевищує середній рівень по Україні, що пояснюється відсутністю великих птахогосподарств із високим техніко-технологічним рівнем у Сумській області (рис. 6).

	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
	приріст ВРХ			приріст свиней			приріст птиці			молоко			яйця		
Україна	2351,2	2909,0	3263,6	1450,3	2001,3	2247,7	806,6	1177,5	1226,9	294,2	352,9	432,7	443,6	779,7	1074,8
Сумська обл.	2142,8	2963,1	3235,8	1539,9	2148,5	2549,4	1969,5	2163,9	2214,5	280,8	315,9	388,5	569,2	1002,8	1219,8

Рис. 6. Порівняння собівартості виробництва 1 ц продукції тваринництва України та Сумської області, грн.

**Джерело:* побудовано автором за даними Державної служби статистики України та Головного управління статистики у Сумській області [6-9]

Отже, за результатами аналізу конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств Сумщини можна зробити висновок, про наявність ряду переваг та слабких сторін. Проблемою нашої області є відсутність великотоварного виробництва тваринницької продукції. Виробництво сільськогосподарської продукції рослинництва на 100 гектарів сільськогосподарських угідь перевищує середні рівні по країні, але виробництво тваринницької продукції більш ніж у 2 рази відстає від загальноукраїнських показників, що є досить негативною тенденцією. Зосередження уваги на слабких сторонах та пошук нових конкурентних переваг складає підґрунтя для управління їх формуванням [10].

Зусилля керівників і спеціалістів мають бути спрямовані на технічне переоснащення підприємств, впровадження енергозберігаючих та екологобезпечних технологій, вдосконалення організаційно-економічного механізму діяльності. Також, важливим шляхом забезпечення конкурентних переваг сільськогосподарського підприємства є виважена ефективна державна підтримка [11].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Аграрний сектор Сумської області має значний потенціал для конкурентоспроможного розвитку, але він використовується недостатньо. В умовах сьогодення всі зусилля як окремих виробників, так і держави повинні бути спрямовані на повне використання наявного конкурентного потенціалу.

Література

1. Пилипенко Н.М. Конкурентоспроможність: концептуальні основи формування / Вісник СНАУ. Серія "Економіка та менеджмент" – 2006. – Випуск 5-6 (22-23). – С. 52-58.
2. Непочатенко О.О Аналіз конкурентного середовища сільськогосподарських підприємств / Непочатенко О.О., Пташник С.А. // Економіка АПК. – 2016. - №5. - С.43-50.
3. Кучкова К.О Конкурентні переваги сільськогосподарського підприємства в сучасних умовах господарювання / К.О.Кучкова // Ефективна економіка. – 2018. – №1. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/
4. Департамент агропромислового розвитку Сумської області [Електронний ресурс]: http://www.apk.sm.gov.ua/index.php/uk/
5. Спаський Г.В. Шляхи підвищення виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції в Закарпатті / Економіка АПК. – 2016. - №10. – С.41-46.
6. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]: сайт / Держстат України. - Електрон, текстові дані. - [Київ], 1998-2016. - Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua
7. Статистичний щорічник Сумської області за 2014 рік / за ред. Л.І. Олехновича – Головне управління статистики в Сумській області., 2015. – 523 с.

8. Статистичний щорічник Сумської області за 2015 рік / за ред. Л.І.Олехновича – Головне управління статистики в Сумській області., 2016. – 520 с.
9. Статистичний щорічник Сумської області за 2016 рік / за ред. Л.І. Л.І.Олехновича – Головне управління статистики в Сумській області., 2017. –518 с.
10. Стельмащук Н.А. Діагностика конкурентних переваг аграрних підприємств / Н.А. Стельмащук // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 4. – С. 125–132. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2013_4_29
11. Пилипенко Н.М. Економічна політика в контексті забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Вісник СНАУ. Серія: економіка і менеджмент. – 2005. - № 6-7. – С. 87-90.